

Suden suusta

Luonto-Liiton susiopus

Oppaan kirjoittajat:

Tiina Jokinen

Mervi Laaksonen

Outi Ovaskainen

Anu Salminen

Päivi Salo

Sami Säynevirta

Leena Vilkkä

Laura Manninen

Toimitustyö:

Anu Salminen

Laura Manninen

Milja Laine (2.painos)

Valokuva:

Hannu Vainiopekka

Kuvitus:

Heidi Kettunen

Kansi ja taitto:

Lea Kettunen

Painopaikka:

Painohäme, 2009

Suden suusta

- 4 **Esipuhe**
- 5 **Onko suurpedoilla elintilaa suomessa?**
- 6 **Millainen eläin susi on?**
- 8 **Miten susista saadaan tietoa?**
- 11 **Metsästyksestä suojelemaan**
- 14 **Salametsästys on yleistä**
- 18 **Mikä hiertää suden ja ihmisen välejä?**
- 22 **Miten rinnakkainelo suden kanssa olisi mahdollista?**
- 27 **Sudet – Suomen matkailuvaltti?**
- 28 **Susi ja susiryhmä – monipuolinen harrastus**

Esipuhe

Susi on luonnonvaraisista eläinlajeistamme varmasti se, joka ei jätä ketään kylmäksi. Sudesta on lähes pakko olla jotain mieltä. Sitä on joko vihattava tai rakastettava, harvalle susi on yhdentekevä. Näin siitäkin huolimatta, että useimmille susi on vieras ja tietämys lajista harmittavan usein pinnallista ja ennakkoluulojen värittämää.

Tämän Suden suusta -oppaan uusitun painoksen tarkoituksena on kertoa tiiviisti oleellinen suden biologiasta, sen asemasta joukossamme, siihen kohdistuvista uhista, sen suojelullisesta asemasta ja monista muista alati susikeskusteluissa esiin nousevista asioista.

Opas on lähtökohdiltaan suojelullinen. Sen tarkoitus on rohkaista toimimaan suden parissa, harrastamaan susia muullakin tavalla kuin metsästyksen kautta ja ennen kaikkea hälventää niiden lukuisten ennakkoluulojen määrää, joita suteen liittyä ja liitetään.

Suden suusta -opas on syntynyt Luonto-Liiton susiryhmän toimesta. Susiryhmä on Suomen luonnonsuojelun kentällä ainoa ensisijaisesti suden ja muiden suurpetojen suojeluun keskittynyt toimija. Susiryhmän puheenjohtajana minulla on ilo, oikeus ja kunnia toivottaa sinulle antoisia hetkiä niin tämän oppaan kuin itse sudenkin parissa.

Yläneellä 25.10.2009

Sami Lyytinen

Susiryhmän puheenjohtaja

Onko suurpedoilla elintilaa Suomessa?

Suomessa elää neljä suurpedoiksi kutsuttua eläinlajia; karhu, susi, ilves ja ahma. Yhteistä näille on lihaisan ruokavalion lisäksi se, että ne ovat maassamme harvalukuisia ja siksi erityissuojelun tarpeessa. Näitä petoja yhdistää myös se, että niihin suhtaudutaan ristiriitaisesti tai jopa vihamielisesti.

Suurpetohavintojen määrä on viime vuosina lisääntynyt. Ilveksen asiat ovat parhaimmalla tolalla. Sen kanta on rauhoituksen jälkeen kasvanut ilahduttavasti, ja metsissämme lymyileekin tätä nykyä noin 1500–1600 kissapetoa. Kannan kasvu on sallinut myös pienimuotoisen, pyyntilupiin perustuvan metsästyksen.

Ilves ei myöskään herätä niin paljon intohimoja kuin muut suurpetomme. Se ei ole vaaraksi ihmiselle ja elelee enimmäkseen piilottelevaa elämää. Vain satunnaiset kissantapot ja muut kotieläinvahingot ovat toisinaan tuoneet ikävää julkisuutta Suomen ainoalle luonnonvaraiselle kissaeläimelle. Ilveksiin kohdistuva salametsästys vaikuttaa kuitenkin viime aikoina yleistyneen.

Karhu on vanhastaan suomalaisille pyhä eläin, johon edelleenkin suhtaudutaan pelonsekaisella kunnioituksella. Metsissämme elää arviolta 1200–1400 karhua. Metsästäjien himoitsemia karhunkaatotupia jaetaan vuosittain, ja esimerkiksi vuonna 2008 kaadettiin laillisesti 75 karhua. Karhunmetsästyksellä on myös taloudellista merkitystä, sillä eläimestä voidaan käyttää hyödyksi niin turkki kuin lihatkin.

Karhun osalta suurimmat epäkohdat ovat viime vuosina olleet laillisten jahtien yhteydessä tapahtuneet metsästyksrikkomukset, kuten emokarhun ampuminen pennuilta, sekä salametsästys. Karhun salametsästyksen motiivi on usein taloudellinen, sillä karhu on arvokasta kaup-

patavaraa pimeilläkin markkinoilla. Osa kansasta myös pelkää karhua ja haluaisi sen vuoksi vähentää kontioiden määrää.

Ahman tilanne on kaksijakoinen. Sitä suvaitaan melko hyvin Itä-Suomessa, sen suomalaisen esiintymisalueen eteläosissa. Sen sijaan poronhoitoalueella ahma on vihattu ja vainottu eläin, jolle täysrauhoitukseen ei ole tuonut todellista elämisen rauhaa. Ahma on suurpedoistamme vähälukuisin: niitä elää erämaissamme vain noin 150–170 yksilöä. Ahma tarvitsisi lisää ystäviä ja puolestapuhujia ja sen suojele tehokkaampaa valvontaa.

Liito-orava ja hylkeetkin häviävät kirkaasti palstatilan kuninkuuden sudelle. Suden ympärillä käydään merkillistä, tunteisiin vetoavaa kamppailua. Toisessa vaakakupissa keskustelussa on suden oikeus elää osana suomalaista luontoa ja toisessa taas petoviha ja ihmisten tuntema pelko omasta, lasten ja kotieläinten turvallisuudesta. Pelko on varmasti todellista, mutta se kuinka todellisia pelon syyt ovat, onkin jo toinen asia.

Susi on joutunut osittain myös sijaiskärsijäksi. Turhautuminen maaseudun ongelmiin ja EU:hun heijastuu Unionin suojelusta nauttivan harmaaturkkiin. Susialueilla elävien ihmisten voi olla vaikea hahmottaa sitä, että susi on koko Suomea ajatellen uhanalainen eläin. Susikanta kun on edelleen keskittynyt itäisiin maakuntiin, joista niiden pitäisi saada vaellella muidenkin alueiden metsiin. Susia on Suomessa 200–250 yksilöä eli jopa vähemmän kuin saimaannorppia, mikä tulee monelle täydellisenä yllätyksenä.

Ravinnon ja fyysisen elintilan puolesta kaikilla suurpedoilla olisi Suomessa hyvät elämisen edellytykset. Niitä ei uhkaa kuin ihminen.

Millainen eläin susi on?

Susi on koiraeläinten heimoon kuuluva nisäkäs. Sudella ja koiralla on yhteinen esi-isä, jonka ihminen kesytti noin 135 000 vuotta sitten itselleen ystäväksi ja apulaiseksi. Teiden eriytymisestä huolimatta koiran ja suden kromosomit ovat edelleen samantyyppiset. Kesykoira, joka on elänyt ihmisen hoivissa, on kuitenkin menettänyt osan villin sukulaisensa selviytymiskeinoista: aistit ovat heikkommat kuin sudella ja jopa aivojen koko pienentynyt niin, että koiran aivot vastaavat kooltaan vain muutaman kuukauden ikäisen sudenpennun aivoja!

Susi muistuttaa ulkoiselta olemukseltaan suurta pystykorvaista koiraa. Uros on hiukan naarasta kookkaampi; painoa sillä on keskimäärin 40 kg ja korkeutta 75–80 cm. Naarassuden vastaavat mitat ovat noin 32 kg ja 70 cm. Pituutta sudella on kuonosta hännän tyveen mitattuna 100–145 cm, jonka jatkona roikkuu vielä noin 40 cm tuuheakarvaista häntää.

Tavallisin suden väritys Pohjolassa on kellanharmaa, mutta myös hyvin vaaleita ja tummia yksilöitä tavataan. Vatsapuoli ja posket ovat muuta turkkia vaaleammat. Koirasta suden erottaa parhaiten suorana roikkuva häntä, vinot silmät sekä selkä suorana etenevä vaivaton ravi. Lisäksi suden raateluhampaat ovat pidemmät kuin koiralla.

Tärkeä lauma

Susi on laumaeläin, kuten koiraeläimet yleensäkin. Susilauma koostuu tyypillisesti johtaja- eli alfaparista ja sen eri-ikäisistä pennuista. Suomessa on tavattu 3–12 yksilön susilaumoja. Lauma elää ja saalistaa keskimäärin 1000 km² laajuisella reviiressä, jonka alueella ei muita susia suvaita. Susi

merkitsee oman alueensa koiran tavoin virtsalla.

Susilaumassa yksilöiden väliset suhteet ovat kiinteät, mutta toisaalta myös arvojärjestys ja ryhmäkuri ovat merkittävässä asemassa. Vain johtajapari lisääntyy. Sudet kommunikoivat keskenään varsin samalla tavalla kuin koiratkin: ilmeillä, eleillä ja erilaisilla ääntelyillä. Suden äänivalikoimaan kuuluu siis paljon muitakin kuin pelkästään se kuuluisa ulvonta.

Laumaelämä on sopeuma suurikokoisten saaliseläinten pyydystämiseen – suden pääasialliset saalislajit ovat niin suuria, että metsästäminen on tapahduttava yhteistyönä. Jokaisella laumanjäsenellä on metsästystilanteessa oma tehtävänsä. Nuoren suden, joka vasta etsii omaa puolisoaan ja reviiiriään, voi olla erittäin vaikeaa löytää ravintoa yksinään. Tällöin nälkä voi ajaa sen etsimään helpompaa saalista myös ihmisasutuksen liepeiltä.

Hirvet susien mieliruokaa

Susi on lihansyöjä ja tarvitsee lihaa noin viisi kiloa päivässä. Susi pystyy kuitenkin olemaan jopa viikon ilman ruokaa, jos ravintoa ei ole saatavilla. Toisaalta se voi

syödä myös jopa parikymmentä kiloa lihaa kerralla. Suden ruoansulatuselimistö on siis hyvin sopeutunut ravinnontarjonnan vaihtelevuuteen.

Suomessa suden tärkein saaliseläin on hirvi, josta saadaan talvisaikaan jopa yli 90 prosenttia ravinnosta. On laskettu, että yhden suden vuotuinen tarve on 5–8 hirveä.

Muita merkittäviä saalislajeja ovat metsäkauris, metsäpeura, poro ja valkohäntäkauris sellaisilla alueilla, joilla niitä esiintyy. Paremman puutteessa sudelle kelpaavat myös pienemmät riistaeläimet,

kuten jänikset, majavat, linnut ja jyr sijät. Susi syö jonkin verran myös marjoja ja ruohoja hoitaakseen ruoansulatustaan.

Vaikka susi metsästää hirvieläimiä laumana, on "Hirvi jahti" sudelle aina riski. Joskus saalistus päättyykin pedon kannalta kohtalokkaasti hirven kipakkaan potkuun. Onnistuneesti kaadetun hirven susilauma käyttää varsin tehokkaasti hyväkseen. Jos lauma saa ruokailta häiriötä, jää saaliista usein jäljelle vain karvoja.

MITEN SUDEN TASSUNJÄLJEN TUNNISTAA?

Suden etukäpälä on noin 10 cm pitkä, takakäpälä hiukan vähemmän. Suden tassunjälki on hyvin samanlainen kuin suurella koiralla, ja näiden erottaminen toisistaan voikin olla varsin vaikeaa ja vaatia harjoittelua.

Kun löydetään suden jättämiksi epäiltyjä jälkiä, täytyy niitä useimmiten seurata jonkin matkaa, ennen kuin voidaan varmistua siitä, mikä eläin todella on kyseessä. Susi etenee maastossa suhteellisen suoraviivaisesti, eikä kiertele nuuhkimassa jokaista matkan varrelle osuvaa puuta. Se kulkee pitkiä matkoja, eikä yleensä juokse ihmisen rinnalla. Jos taas jäljet päättyvät talon rappusille, on kyseessä melko varmasti koira.

Etenkin syvässä lumessa susilauman jäsenet astuvat edellä menijän jälkiin. Ensimmäisenä kulkeva vahva johtajasusi ikään kuin avaa latua muille. Tämä tekee lauman mukana liikkuvien susien määrän arvioimisen vaikeaksi. Jälkiä on silloin seurattava pidempään, sillä yhdet jäljet voivat esimerkiksi ojan yli loikatessa tai puuta kiertäessä haarautua hetkellisesti moniksi. Sudet lakkaavat kulkemasta tiukasti peräkkäin myös lauman tullessa jäälle, tielle tai muulle kovemmalle pinnalle, jolla kulku on helpompaa. Jäällä tai haaskan läheisyydessä ne tassuttelevat ympäriinsä ja saattavat myös kieppua leikin merkeissä. Tällöin susia kuvittelisi jälkien perusteella olevan joskus enemmänkin kuin mitä niitä todellisuudessa on paikalla oleillut. Sudet kulkevat usein samoja reittejä pitkin, joten samassa jälkijonossa voi olla myös eri-ikäisiä jälkiä. Silloinkin jälkiä jättäneiden susien lukumäärää voi olla vaikea erottaa.

Jos seurataan aivan tuoreita sudenjälkiä, tulee kulkea päinvastaiseen suuntaan kuin sudet. Näin ei vahingossakaan häiritä susia. Vasta osittain syödyn haaskan lähelle ei myöskään pidä mennä, sillä muuten sudet eivät enää uskalla palata aterioimaan.

Osa pennuista jää laumaan

Susinaaras tulee sukukypsäksi noin kaksivuotiaana. Jos sopiva kumppani löytyy, naaras synnyttää touko–kesäkuussa keskimäärin kolmesta kuuteen poikasta. Kantoajan kesto on noin 63 vuorokautta. Sudenpennut ovat syntyessään sokeita ja painavat alle puoli kiloa.

Pesäksi naaraalle kelpaavat kaikki rauhalliset ja suojaisat kolot tai louhikot. Sudenpennut ovat ketuille ja muille pienpedoille helppoa riistaa, ja pesiä onkin tavallisesti useampia, jotta naaras voi tarpeen vaatiessa siirtää poikaset parempaan turvaan. Noin kuusiviikkoisina pennut alkavat liikkua myös pesän ulkopuolella. Emon lisäksi myös muut lauman jäsenet huolehtivat poikasista ja niiden ruokkimisesta aina puolen vuoden ikään asti, jolloin pennut alkavat itsekin osallistua ravinnonhankintaan.

Ensimmäiset pennut jättävät synnyinlaumansa noin kymmenkuisina lähtiesään etsimään itselleen omaa reviiriä ja puolisoa. Vapaata reviiriä etsivän suden on joko väistettävä varattuja reviierejä tai

juostava niistä nopeasti läpi. Toisinaan myös maaston muodot, kuten isot vesistöt, voivat sanella reittivalintaa. Joskus nämä vaellukset voivat vielä hukan hyvin kauan synnyinsijoiltaan. Näin susikan-
nan ydinalueilta itäisestä Suomesta on vaeltanut yksilöitä myös Keski- ja Länsi-Suomeen, missä susia ei ole elänyt sataan vuoteen. Susi pystyy siis hyvin omin käpälin taittamaan pitkiäkin matkoja, eikä susia ole Suomessa sitkeistä huhuista huolimatta koskaan siirretty uusille seuduille.

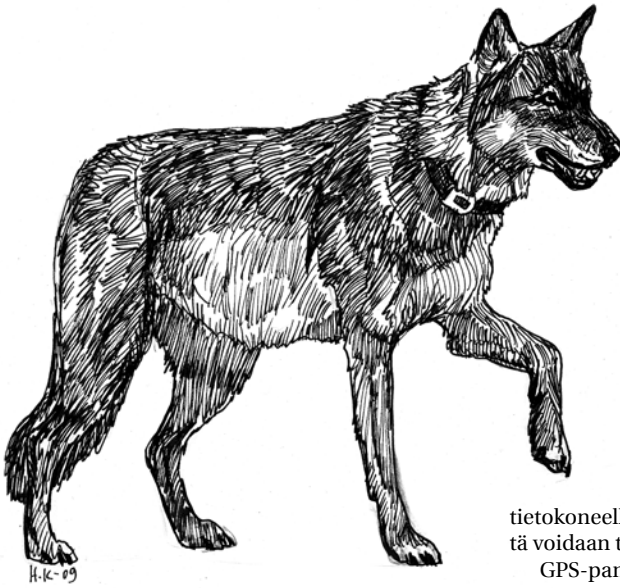
Osa nuorista susista jää laumaan vielä toiseksi vuodeksi. Niistä tulee lapsenvah-teja uusille pennuille, joita ei pieninä voi vielä jättää yksin pesälle muun lauman saalistaessa. Nämäkin sudet lähtevät kuitenkin viimeistään kaksivuotiaina omille teilleen, sillä synnyinlaumassa niiden ei ole mahdollista lisääntyä.

Miten susista saadaan tietoa?

Suomessa suurpetotutkimuksesta vastaa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL). Vuonna 1998 Kainuussa aloitetun sositutkimushankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa susikantamme biologiasta ja rakenteesta. Tutkimuksen osa-alueita ovat muun muassa susien syntyvyys ja kuolleisuus, reviirien koko ja niissä tapahtuvat muutokset, nuorten susien vaellukset uusille elinalueille, susien ravinnon koostumus ja susien saalistuksen vaikutus hirvipopulaatioon, populaatiogenetiikka sekä susien aiheuttamat vahingot.

Tärkein tutkimusmenetelmä on pannoitettujen susien seuranta. Vuosien 1998–2009 aikana pannaan on saanut yhteensä 92 yksilöä. Seurannassa on aina vain muutamia susia kerrallaan. Varsinainen tutkimusalue on vuosien kuluessa laajentunut Kainuusta Pohjois-Karjalaan ja Pohjois-Savo.

Panta kertoo suden liikkeit

Sudet pannoitetaan pehmeän lumen aikaan kevättalvella. Aluksi susi väsytetään ajamalla sitä takaa moottorikelkoilla. Ajon kesto riippuu keliolosuhteista: parhaimmillaan susi saadaan kiinni vartissa, mutta mikäli hanki kantaa sutta hyvin, ajo saattaa kestää lähes tunnin. Susi pyydystetään sen kaulaan pujotettavalla vimpalla, minkä jälkeen eläin siirretään tarkoitusta varten suunniteltuun laatikkoon rauhoittumaan. Sitten susi nukutetaan mittaamista, punnitusta sekä radiopannan ja korva-merkin laittamista varten. Toimenpiteiden jälkeen sudelle annetaan vastalääke ja sen annetaan toipua laatikossa ennen vapautusta.

Moottorikelkan ja vimpan käyttöön perustuvan pyydystysmenetelmän on kehittänyt tutkimusmestari Seppo Ronkainen. Muualla maailmassa susien kiinniottoon käytetään muun muassa jalanaruja, helikopteria (Ruotsi) ja verkkoja (Puola).

Nikutettu susi saa kaulaansa GPS-GSM-pannan, joka paikantaa itsensä satelliittien avulla neljän tunnin välein. Panta kerää kuusi paikannusta, jotka se sitten lähettää lähimmän gsm-maston kautta

tietokoneelle. Paikannus- ja lähetystiheyttä voidaan tarpeen mukaan muuttaa.

GPS-pantojen myötä erityisesti susien tappamien saaliseläinten löytyminen on helpottunut: susien päivämakaukset voivat sijaita hyvinkin kaukana haaskasta, mutta uuden tekniikan ansiosta paikannuksia tulee myös öisin, jolloin sudet liikkuvat. Löydetyistä hirvieläinhaaskoista talletetaan iänmäärittystä varten leukaluu sekä fyysisen kunnon selvittämiseksi pala sääriluuta. Myös susien ulosteista löytyvien saalisjäänteiden määrittäminen antaa tietoa niiden käyttämästä ravinnosta.

Talvella susia jäljittämällä saadaan tarkempaa tietoa niiden kulkureiteistä ja voidaan laskea laumassa olevien yksilöiden määrä. Uudet pannat ovat mahdollistaneet myös nuorten susien liikkeiden seurannan. Jo 11–14 kuukauden ikäisinä synnyinlaumansa jättävät pennut voivat helposti vaeltaa 30–50 kilometriä yössä, ja kaikkine mutkineen matkaa saattaa kertyä jopa yli 2 000 kilometriä.

Susikantaa arvioidaan petohavainnoista

RKTL:n vuosittain julkaisemat minimikanta-arviot perustuvat ensisijaisesti petoyhdyshenkilöiden kokoamiin petohavaintoihin. Metsästäjistä koostuva petoyhdyshenkilöverkosto on ollut käytössä jo vuodesta 1978.

Oikean runsausarvion saamiseksi havainnoista pitäisi pystyä erottelemaan erilliset yksilöt ja laumat. Koska susien liikkuvuus on suurta, aineiston tulkinna- sa käytetään apuna muun muassa havain- topaikkaa ja -aikaa sekä yksilömäärää. Käyttökelpoisimpia ovat aineistot, joissa havainnot on tehty suhteellisen lyhyellä aikavälillä. Susien radioseuranta on tuot- tanut tärkeää tietoa susien liikkuvuudesta ja reviirin koosta, mikä osaltaan parantaa kanta-arvioiden luotettavuutta.

Petoyhdyshenkilöt ovat aiemmin täyt- täneet paperisen lomakkeen tekemistään ja tiedoksi saamistaan suurpetohavain- noista. Nyt RKTLL on ottamassa käyttöön Tassu-nimisen nettiportaalin, jonka kautta riistanhoitoyhdistyksen valitsemat Tassu- käyttäjät voivat tallettaa havaintojaan tie- tokantaan. Myöhemmässä vaiheessa osa Tassun sisältämästä informaatiosta tulee julkiseksi.

Uhanalaisesta elinvoimaiseksi

Lajin kantaa voidaan kutsua elinvoimai- seksi, mikäli tarkasteltava populaatio tun- netaan hyvin, eikä sitä uhkaa sukupuutto ainakaan seuraavaan sataan vuoteen. Uhanalainen laji sen sijaan on vaarassa hävitä luonnosta.

Lajin säilymiseen vaikuttavat sopivan elinympäristön ohella muun muassa ravinnon määrä, syntyvyys ja kuolleisuus, tulo- ja poismuutto sekä kannan geneetti- nen rakenne. Biologisessa mielessä susien lukumäärää tärkeämpi on niin sanottu efektiivinen populaatiokoko. Se kertoo lisääntyvien yksilöiden määrän, mikä puolestaan vaikuttaa populaation elinvoi- maisuuteen. Efektiivinen populaatiokoko on usein huomattavasti pienempi kuin populaation laskennallinen koko.

Suomen susikannan hoitosuunnitel- massa on asetettu tavoitteeksi elinvoimai- sen minimikannan säilyttäminen – siis pienin mahdollinen susimäärä, joka turvaa ekologisesti ja geneettisesti ter-

veen susikannan säilymisen maassamme. Elinvoimaisen minimikannan määrittely ei kuitenkaan ole ongelmaton. Tavallisesti käytään nyrkkisääntöä, jonka mukaan 50 lisääntyvää yksilöä turvaa populaation säi- lymisen lyhyellä aikavälillä, ja hoitosuun- nitelmassa suden elinvoimaiseksi minimi- kannaksi onkin määritelty 25 lisääntyvää paria. Osa tutkijoista on kuitenkin sitä mieltä, että lukujen pitäisi olla kertaluok- kaa suuremmat.

Suuri populaatio pystyy ylläpitämään suuremman määrän geneettistä moni- muotoisuutta. Pienessä populaatiossa yksilöiden perimä alkaa sukusiitoksen joh- dosta köyhtyä, minkä seurauksena perin- nölliset sairaudet yleistyvät, pentuekoko pienenee ja kannan häviämiskasvaa. Näin on käynyt esimerkiksi Skandinavian eli Ruotsin ja Norjan pienessä ja eristy- neessä susipopulaatiossa. Lisäksi pieni populaatio on altis kaikille yksilöiden lukumäärään vaikuttaville satunnaisille tekijöille, kuten sairauksille ja onnetto- muuksille.

Susikannan elinvoimaisuuteen vaikut- tavat myös sen yhteydet muihin populaa- tioihin. Esimerkiksi Skandinavian suku- siittoisuudesta kärsivälle populaatiolle Suomesta ja Venäjältä saapuvat susiyksilöt olisivat elintärkeitä. Tulokkaita on oltava riittävän monta ja riittävän usein, jotta niin kutsuttu geenivirta ehkäisi sukusiit- toksen haitalliset vaikutukset. Suomessa arvio 25 lisääntyvän parin riittävydestä elinvoimaisen susikannan säilyttämiseksi perustuu oletukseen, että susipopulaa- tiomme saa säännöllisesti uutta verta Venäjän puolelta. Geneettisissä tutkimuk- sissa on kuitenkin havaittu, että Venäjältä Suomeen saapuvien susien määrä on vii- me vuosina hiipunut.

Viimeisimmän Suomen lajin uhan- alaisuusraportin (2001) mukaan susikan- tamme on erittäin uhanalainen. Tärkein uhanalaisuuden syy ja suurin uhkatekijä lajin olemassaololle on metsästys. Suden tulevaisuus on siis edelleen uhattu.

Metsästyksestä suojeluun

1800-luvulla Suomen susikanta oli varsin runsas. Metsästetyistä susimääristä voi päätellä, että susia on aikanaan elellyt maamme korpiseuduilla tuhatmäärin: vuosien 1858–1862 aikana kaadettiin 3400 sutta. Sutta vastaan taisteltiin raudoilla ja pyydyksillä, myrkyillä, aseilla, lentokoneilla ja jopa dynamiitilla. Kokonaisia sudenpesiä emoineen ja poikasineen tuhottiin.

Susien suurvaino asettuu vuosiin 1875–1885, jolloin maksettiin tapporaha yhteensä liki kahdesta tuhannesta sudesta. Valtion, eli tuolloisen keisarillisen senaatin maksaman tapporahan lisäksi monet paikkakunnat maksoivat kunnallista tapporahaa palkintona tapetuista susista ja niiden pennuista.

Syynä syvään susivihaan olivat lapsensurmat. Susi hävitettiin Etelä-Suomesta kokonaan, ja vuosina 1920–1930 varsinaista suomalaista susikantaa ei enää ollut käytännössä lainkaan. Susi puuttui sekä turkismarkkinoilta että metsästystilastoista.

Susijahteja järjestettiin 1900-luvulla liki joka talvi ja aina suurella mediakohulla. Ne kohdistuivat usein yksittäisiin susiin, joita tuli maahan itärajan takaa. Viimeinen suuri susijahti ennen suden rauhoitusta

järjestettiin vuonna 1972 Hämeessä, jolloin seitsemänkymmenen miehen voimin toteutettu jahti päättyi Hämeen suden ampumiseen Tammelassa. Argumentointi lehdissä sutta vastaan perustui susipelkoon ja lasten suojelemiseen. Sudesta maksettiin tapporahaa koko maassa vuoteen 1971 asti, poronhoitoalueella ja itärajalla aina vuoteen 1975 saakka.

Lainsuojattomasta riistaeläimeksi

Susijahti herätti kiivaan keskustelun myös suden puolesta. Sudellakin alettiin nähdä oikeus olemassaoloon, ja perustavanlaatuisen asennemuutoksen myötä susi rauhoitettiin syyskuussa 1973 poronhoitoaluetta lukuun ottamatta. Maa- ja metsätalousministeriö saattoi kuitenkin myöntää rauhoituksesta poikkeuksia, mikäli susi lisääntyi jollakin paikkakunnalla liikaa tai osoittautui muuten erityisen vahingolliseksi. Kotieläinvahinkoja aiheuttavan suden sai tappaa myös verekseltään.

Rauhoitusta kesti vuoden 1977 loppuun saakka. Sen jälkeen susia sai tappaa poronhoitoalueella sekä tietyissä itäisen Suomen kunnissa metsästysaikana.

Metsästyslain uudistuksesta (1993) lähtien susi on ollut poronhoitoalueen ulkopuolella rauhoitettu riistaeläin. Poronhoitoalueella susi on rauhoitettu 1.4.–30.9. välisenä aikana. Vuodesta 2001 lähtien suden metsästys on vaatinut pyyntiluvan myös poronhoitoalueella.

Riistaeläinkantojen rauhoittamista, hoitoa, metsästysaikoja ja -tapoja säädellään metsästyslaissa ja metsästysasetuksessa. Yleinen periaate on, että metsästystä on harjoitettava kestäväin käytön periaatteiden mukaisesti ja niin, etteivät riistaeläinkannat vaarannu. Eläimille ei myöskään tule aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Metsästyksen ylin valvonta kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle.

SUSI LAKIKIRJASSA JA SUOJELUSOPIMUKSISSA

Metsästyslaki luku 1, 5 § ja metsästysasetus 24 §: Susi on rauhoitettu riistaeläin poronhoitoalueen ulkopuolella, ja poronhoitoalueella susi on rauhoitettu 1.4.–30.9. välisenä aikana.

Poliisilaki luku 1, 25 §: Poliisilla on oikeus ottaa kiinni tai lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai joka aiheuttaa huomattavaa vahinkoa omaisuudelle tai vakavasti vaarantaa liikennettä. Suomessa on tapettu susia poliisilain nojalla esimerkiksi, kun susi on loukkaantunut.

Rikoslaki luku 4, 5 §: ”... suojattua etua uhkaavan välittömän ja pakottavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen teko on pakkotilanteessa sallittu...” Tällaiseksi on tietyissä tilanteissa katsottu esimerkiksi koiraa uhanneen suden ampuminen.

Suomen perustuslaki 20 §: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”

EU:n luontodirektiivi: Susi kuuluu tiukkaa suojelua edellyttäviin eli luontodirektiivin IV liitteen lajeihin. Poronhoitoalueella susi kuuluu liitteeseen V.

Luontodirektiivissä määritelty suotuisan suojelun taso on: ”...eri tekijöiden yhteisvaikutus, joka voi vaikuttaa lajin kantojen levinneisyyteen ja lukuisuuteen pitkällä aikavälillä jäsenvaltion alueella... Lajin suojelutaso on suotuisa, kun sen kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisen elinympäristönsä elinkelpoisena osana, kun sen levinneisyysalue ei pienene, eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa, ja kun lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.”

Perusteita poikkeuslupien myöntämiselle voivat olla (Metsästysasetus 28 §):

1. luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston säilyttämiseksi 2. maataloudelle, metsätaloudelle, kalastukselle, eläintenpidolle tai muulle omaisuudelle aiheutuvan erityisen merkittävän vahingon estämiseksi 3. kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien taloudelliset ja sosiaaliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle, sekä 4. tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden ottamiseksi.

Suomen lajien uhanalaisuus (2001): Susi on erittäin uhanalainen laji. Suden merkittävien uhanalaisuuden syy ja uhkatekijä on metsästys.

Bernin sopimus: Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön ja niiden elinympäristön suojelua koskeva yleissopimus, joka kohdistuu ensisijaisesti uhanalaisiin lajeihin. Edellyttää valtioita toimimaan niin, että lajien kannat pysyvät ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia vastaavalla tasolla. Suomella on poikkeuslupa olla soveltamatta sopimusta suteen ja karhuun.

Biodiversiteettisopimus: Suomi on sitoutunut edistämään biologisen monimuotoisuuden suojelua ja kestäväää käyttöä kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa.

EU:n luontodirektiivi edellyttää tiukkaa suojelua

Euroopan Unionin luontodirektiivin tavoitteena on tiettyjen lajien ja luontotyyppien suotuisan suojelun tason säilyttäminen jäsenmaissa. Susi kuuluu tiukkaa suojelua edellyttäviin eli luontodirektiivin IV liitteen lajeihin. Poronhoitoalueella Suomella on kuitenkin oikeus poiketa tiukan suojelun vaatimuksista ja susikantaa voidaan säädellä väljemmin.

Luontodirektiivi velvoittaa jäsenmaat laatimaan suojeltaville lajeille kannanhoitosuunnitelman. Suomen susikannan hoitosuunnitelma valmistui vuonna 2005. Hoitosuunnitelmaa laadittaessa kuunneltiin laajasti erilaisia susiin liittyviä alueellisia ja valtakunnallisia intressiryhmiä, ja siinä on pyritty huomioimaan sekä biologiset että sosiaaliset tekijät.

Erityistapauksissa tiukasta suojelusta voidaan poiketa

Poronhoitoalueella suden metsästys on sallittua pyyntiluvalla 1.10.–31.3. välisenä aikana. Poronhoitoalueen ulkopuolella susi on aina rauhoitettu, mutta suojelusta voidaan tietyissä tilanteissa ja erityisen perustelluista syistä poiketa ja sudelle myöntää pyyntilupa ajalle 1.11.–31.3. Merkittäviä vahinkoja aiheuttavien susiyksilöiden pyyntiin voidaan antaa valikoitua lupia myös muulloin. Edellytyksenä kuitenkin on, ettei rauhoituksesta poikkeaminen uhkaa lajin suotuisan suojelun tason säilymistä ja ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole.

Suden kohdalla perusteina poikkeusluville on käytetty maataloudelle ja eläintenpidolle aiheuttavaa erityisen merkittävää vahinkoa sekä uhkaa kansanterveydelle, yleiselle turvallisuudelle tai yleiselle edulle. Keskustelua aiheuttaa se, että käsitteet ”erityisen merkittävä vahinko”, ”turvallisuus tai muu erittäin tärkeä yleisen edun kannalta pakkottava syy” ja muut asetuk-

sen sanamuodot ovat hyvin laveita ja tulkinnanvaraisia. Niiden merkityssisältö muotoutuu luvanmyöntökäytännön sekä oikeuskäytännön myötä. Ensiarvoisen tärkeää olisikin, että luvanmyöntö tapahtuisi tasapuolisesti eri intressitahoja kuunnellen, eikä metsästäjävetoisesti kuten nykyään.

Vuonna 2008 sudenpyyntilupien myöntäminen siirrettiin maa- ja metsätalousministeriöltä alueellisten riistanhoitopiirien vastuulle. Riistanhoitopiiri myöntää pyyntiluvat hakemuksesta ministeriön vuosittain antaman määräyskirjeen pohjalta. Määräyskirjeessä on annettu luvalla kaadettavien susien enimmäismäärä. Aluekohtaisista enimmäismääristä vähennetään määräyksen antamisen jälkeen tietoon tulleet esimerkiksi liikenneonnettomuuksissa menehtyneet tai salakaadetut sudet.

Pyyntilupajärjestelmän tarkoitus on varmistaa, että suden metsästys tapahtuu metsästyslaissa tarkoitetun kestäväen käytön periaatteen ja Euroopan unionin luontodirektiivin mukaisesti. Syyskuussa 2005 Euroopan yhteisöjen tuomioistuimien kuitenkin nosti kanteen Suomea vastaan, koska se katsoi, ettei Suomi ollut noudattanut luontodirektiivin suden metsästystä koskevia määräyksiä. Vuonna 2007 tuomioistuimien antoi ratkaisunsa, jonka mukaan Suomi oli myöntänyt sudenpyyntilupia ennaltaehkäisevästi ja näin syyllistynyt direktiivin vastaiseen toimintaan. Tuomioistuimien kuitenkin katsoi, että käytäntö Suomessa oli prosessin kestäessä muuttunut. Lisäksi lisääntyvien susiparien määrä oli neljän vuoden aikana kasvanut 11 parista 16:een. Parhailaan Suomi on EU:n komission tarkkailun alla, koska susikantamme kasvu on taittunut.

Salametsästys on yleistä

Laitonta suurpetoihin kohdistuvaa pyyntiä tapahtuu koko maassa. Ongelma on erityisen suuri poronhoitoalueella ja itäisessä Suomessa – toisin sanoen alueilla, missä on laajoja asumattomia ja harvaan asuttuja seutuja ja joilla valvonta on siten vähäisempää.

Susien salametsästys on viime aikoina lisääntynyt. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) kannanarviot osoittavat Suomen susikannan kasvun kääntyneen viime vuosina laskuun. Kannanlasku oli erityisen voimakasta vuosien 2007–2008 aikana, jolloin susikantamme taantui 250–270 yksilöstä noin 200 yksilöön. Susia on kadonnut enemmän kuin niitä on luvallisesti kaadettu.

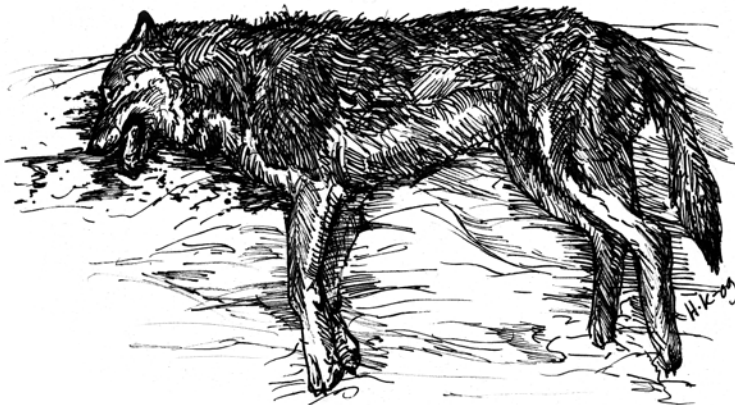
Ruotsalaisen tutkimuksen (*Dödlighet och illegal jakt i den skandinaviska vargstammen; Viltskadecenter 2008*) mukaan vuosittain noin 15 prosenttia susikannasta salakaadetaan. Noin puolet susien vuosittaisesta kuolleisuudesta johtuu salametsästyksestä. Lisäksi noin 10 prosentilla susista on aikaisempia ampumavammoja. Kansainvälisten vertailujen mukaan

Ruotsin salakaatojen määrä on maailmanlaajuisesti melko tyypillinen ja voi hyvin olla samaa tasoa Suomessa.

Oulun lääninhallituksen poliisiosaston metsästysrikostyöryhmä julkaisi vuonna 2005 selvityksen, jonka mukaan suurpetoihin kohdistuu Kainuussa ja Koillismaalla runsaasti piilorikollisuutta. Rikoksista tulee poliisin tietoon enintään 10 prosenttia. Metsästysrikoksista, joiden tekijä ei ollut tiedossa tapauksen tullessa ilmi, selvitettiin ainoastaan 8,4 prosenttia.

Sisäasiainministeri Kari Rajamäki totesi Poliisikoulun Erävalvontaseminaarissa vuonna 2005, että metsästysrikokset ovat viime vuosina muuttuneet entistä vakavammiksi, ammattimaisemmiksi ja häikäilemättömämmiksi. Lisäksi todistajia ja viranomaisia on uhkailtu. Erävalvontaviranomaisten Itä-Lapissa vuonna 2008 tekemä tehoisku paljasti, että salametsästystä tapahtuu myös luonnonsuojelualueilla.

Susien kohdalla salametsästystapaukset tulevat ilmi yleensä silloin, kun kaadettu eläin on RKTL:n radiopannalla merkitsemä susi. Joskus vihjeitä on saatu myös sivullisilta tai suden ruumis on löydetty jälkikäteen.

TUNNETTUJA SUDEN SALAMETSÄSTYSTAPAUKSIA SUOMESSA

Sutta jahdattiin Urho Kekkonen kansallispuistossa moottorikelkoilla, maaliskuu 2009

UKK-puiston alueella yritettiin saada susi hengiltä moottorikelkoilla sitä jahdaten. Virkavallan väliintulon ansiosta laitton jahti keskeytyi ja takaa-ajon näännyttämä susi säilyi hengissä. Verta oksentavaa, pelokasta sutta oli juoksetettu yli 10 kilometriä. (lähde: YLE, Savon Sanomat 20.3.2009)

Kuukautta myöhemmin Lapin riistanhoitopiiri myönsi tappoluvan tietävästi samalle susiyksilölle.

Sodankylässä tapettiin susi moottorikelkasta, joulukuu 2008

Porttipahdan tekojärven länsipuolella tapettiin susi 25.-27.12.2008 välisenä aikana. Tappajat olivat liikkeellä moottorikelkoilla. Sutta oli ennen sen tappamista jäljitetty ja seurattu kymmeniä kilometrejä. (lähde: Sodankylän poliisilaitos 30.12.2008)

Suomussalmella tapettiin susi moottorikelkasta, maaliskuu 2008

Suomussalmella Kainuussa tapettiin luvatta susi. Kahden suden jälkiä oli seurattu kahdella moottorikelkalla, ja noin kilometrin takaa-ajon jälkeen toinen susi oli ammuttu. (lähde: Turun Sanomat 31.3.2008)

Laitilassa kaadettiin aiemmin haavoitettu susi, helmikuu 2008

Laitilan Pahojoella kaadettiin poliisin luvalla loukkaantunut ja verijälkiä jättänyt urossusi. RKTL:n selvityksissä eläimestä löytyi aikaisemmasta ampumisesta peräisin olevia hauleja. Sudesta löytyi 11 kappaletta 3 millimetrin läpimittaisia, pienriistan metsästyksen tarkoitettuja hauleja. (lähde: Turun Sanomat 6.2.2008 ja 17.3.2008)

Miehet jahtasivat susia Suomussalmella, maaliskuu 2007

Susia ajettiin moottorikelkoilla ja autolla takaa useiden tuntien ajan Hyrynsalmen ja Puolangan rajamaastossa. Poliisi pidätti neljä ihmistä epäilyinä suden laittomasta metsästyksestä. Miehet olivat varustautuneet ampuma-aseilla, joista yksi oli luvaton katkaistu yhdistelmäase. Poliisin tutkimusten mukaan miehet eivät onnistuneet tappamaan susia. Poliisi pääsi metsästysrikoksen jäljille yleisöltä tulleen ilmoituksen ansiosta. (lähde: Aamulehti 7.3.2007)

Pantasusi Nikita löydettiin joesta Nurmeksessa, kesäkuu 2006

Pantasusi Nikita löydettiin upotettuna joesta Nurmeksessa. Susi oli ilmeisesti tapettu kevättalven aikana. RKTL:n tietojen mukaan kyseessä oli sillä hetkellä seitsemäs tapettu pantasusi Suomessa. (lähde: STT 15.6.2006)

Pantasusi Venus myrkytettiin Sotkamossa, kesäkuu 2005

Pantasusi Venus löytyi kuolleena Sotkamossa, ja Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) selvityksessä kuolinsyynä varmistui strykniniinimyrkytys. Naaraan vatsasta löytyi EELAn tutkimuksissa kahdeksan sikiötä. (lähde: Kainuun Sanomat 13.8.2005)

Susilauma katosi Kajaanissa, joulukuu 2005

Kajaanissa jäljitettiin noin viittä kadonnutta sutta. Laumasta oli jäljellä enää pannoitettu naarasus. Suden liikkuminen yksin reviirialueellaan ei ole normaalia. Sudet häviävät laumasta vain kuolemalla. (lähde: Kainuun sanomat 29.12.05)

Pantasusi Nikolai ammuttiin Nurmeksessa, maaliskuu 2005

Nurmekselaiset metsästäjät ampuivat pannoitetun Nikolai-suden Kuohatissa. Yksilö ei kuulunut siihen koiria tappaneeseen laumaan, jonka poistamiseksi riistanhoitopiiri myönsi kuusi pyyntilupaa.

Metsästäjät eivät varmistaneet tutkijoilta, että jahti kohdistuu oikeisiin susiin, vaikka sitä edellytettiin pyyntiluvassa. Sudet olivat selvästi omalla eivätkä vahinkoa aiheuttaneen lauman reviiirillä. (lähde: *Karjalainen* 29.3.2005)

Nurmeksien poliisi ilmoitti toukokuussa, ettei se aloita esitutkintaa asiassa, koska sen mielestä suden pyyntilupa merkittyjen ehtojen rikkominen ei ole rangaistavaa. Luonto-Liiton susiryhmä kanteli Nurmeksien poliisin toiminnasta eduskunnan oikeusasiamiehelle, joka yhtyi poliisin näkemykseen.

Laittomasti ammuttu susi lopetettiin Öllölässä, tammikuu 2005

Joensuun Öllölässä lopetettiin heikkokuntoinen ja vammautunut susi. RKTL:n tutkinnassa varmistui, että sutta oli aikaisemmin ammuttu leuan alueelle, minkä vuoksi se ei pystynyt syömään. Röntgenkuvista löytyi liijyä sekä luodin jäämiä. Todennäköisesti sutta oli ammuttu laittomassa jahdissa. (lähde: *Verkko-Karjalainen* 16.1.2005)

Sotkamolainen mies tunnusti tappaneensa kolme sutta, toukokuu 2004

Sotkamolainen mies tunnusti poliisille tappaneensa kolme sutta vuosina 1998–2002, yhden kustona ja loput koiran varjeluna. Mies kertoi asiasta alunperin omalla nimellään Kainuun Sanomissa julkaistussa yleisönosastokirjoituksessa, jonka perusteella Suomen luonnonsuojeluliiton työntekijä teki poliisille rikosilmoituksen.

Mies kirjoitti muun muassa, että ”meidän kätemme ovat sotkeutuneet hukan hurmeeseen useasti”. Lisäksi kirjoituksessa todettiin, että ”minä ja joukko muita ns. likaisen työn tekijöitä lähdemme välittömästi jahtiin, kun havaitsemme susien jäljet.

Miehen kertomuksen mukaan susi tappoi miehen koiran 1998 syksyllä, mistä kimpaantuneena hän asetti maastoon kiellettyjä ketunmyrkyjä. Keväällä hän totesi yhden suden kuolleeksi. Muissa tapauksissa mies ei myöntänyt rikosta, vaan

esitti perusteeksi koiran suojelun pakkotilanteessa. (lähde: *Kaleva.plus* 23.3.2004, *Kainuun Sanomien verkkoliite* 10.5.2004)

Susi löytyi yliajettuna Iisalmessa, joulukuu 2003

Iisalmesta Pielavedelle johtavalta tieltä löydettiin kuollut, yliajettu susi. Suden yli ajanut auto oli poistunut paikalta. Jäljistä nähtiin, että liikkeellä oli ollut kaksi sutta. Toinen, eloon jäänyt susi oli poistunut tieltä takaisin metsään. (lähde: *Kaleva* 2.1.2004)

Pantasusi Milla ja sen puoliso löytyivät merestä Pyhäjoella, kesäkuu 2003

Pyhäjoen rannasta löytyi viikon välein kaksi kuollutta sutta. Kummankin suden ympärille oli kiedottu sinistä köyttä, ja niiden etujaloissa oli valkoista vetoliinaa. Toinen löydetystä susista varmistui pitkään kateissa olleeksi pantasusi Millaksi ja toinen sen puolisosiksi. Molempia oli todennäköisesti ensin ammuttu ja sen jälkeen heitetty mereen. Sudet olivat olleet vedessä jo pidemmän aikaa. (lähde: *STT* 19.6.2003, *Kaleva.plus* 14.6.2003)

Luonto-Liitto jätti Millan katoamisen jälkeen tutkintapyynnön Raahen poliisille. Millasta saatiin viimeinen radiosignaali maaliskuun alussa. Millan lauma oli Pohjois-Pohjanmaalla ensimmäinen pitkääst aikaa lisääntyvä susipari.

Tipasniemessä hakattiin susi kuoliaaksi, helmikuu 2002

Poliisi löysi Sotkamon Tipasniemestä jälkiä laittomasta kaadosta. Tappopaikalla oli verisiä jälkiä, itse suden oli salakaataja vienyt mukanaan. Sutta oli ennen sen surmaamista jäljitetty moottorikelkalla. Susijahdissa oli silminnäkijän mukaan neljä metsästäjää, joista osa kulki autolla ja yksi moottorikelkalla. Susi otettiin kiinni paksussa lumessa takaa-ajana ja väsyttämällä. Se surmattiin kiinnisaannin jälkeen päähän joko vasaralla taikka muulla lyömäaseella hakaten. (lähde: *Kainuun Sanomat/Verkkoliite* 5.2.2002, *Kainuun Sanomat/verkkoliite* 13.2.2002)

Kiinnijääminen epätodennäköistä

Salametsästyksestä kärkehtämisen riski on pieni. Erämaita on vaikea valvoa ja salametsästäjillä on käytössään moottorikelkat, maastoautot, kiikaritähäimet ja äänenvaimentimet. Kun tarkoituksena on nimenomaan jostakin eläimestä eroon pääseminen eikä taloudellisen hyödyn tavoittelu, käytetään myös myrkyä tai vastaavia tapposyöttejä, jolloin tekijän kiinni saaminen on miltei mahdotonta. Tällaista salametsästystä kohdistuu ainakin suteen.

Suomessa metsästystä valvovat poliisi, rajavartijat sekä Metsähallituksen erävalvojat. Erävalvoja on kuitenkin vähän ja heidän alueensa niin suuria, ettei tehokasta valvontaa ole. Suurimmaksi osaksi laitoman metsästyksen valvonta perustuu kansalaisten ilmiantoihin ja silminnäkiähavaintoihin.

Salametsästyksestä kiinnijääneiden rangaistukset ovat olleet lieviä tai vapauttavia rikoksen vanhenemisen seurauksena. Yleisimmin rangaistuksena on metsästysaseen menettäminen valtiolle sekä määräaikainen metsästyskielto. Jos metsästyksessä on käytetty moottorikelkaa, myös se on saatettu tuomita valtiolle menetetyksi.

Annettujen rangaistusten perusteella metsästyksrikollisuutta pidetään vähäisenä rikoksena huolimatta siitä, että salametsästyksen seurauksena rauhoitetun lajin kanta taantuu (susi) tai sen kasvu on lähes pysähtynyt (ahma).

Metsästyksrikosten valvontaan ja selvittämiseen tarvittaisiin nopeasti lisäresursseja. Kiinnijääminen riski on tällä hetkellä liian pieni. Myös metsästyksrikoksista annettavia rangaistuksia tulisi koventaa. Lakiin tulisi saada törkeän metsästyksrikoksen rikosnimike. Törkeäksi metsästyksrikokseksi pitäisi katsoa uhanalaisen eläi-

men tappaminen. Myös julma kaatotapa (moottorikelkalla takaa-ajaminen, myrkyä käyttäminen jne.) tekisi teosta törkeän.

Ongelmana hiljainen hyväksyntä

Juttuja laittomista kaadoista liikkuu jatkuvasti, mutta harva tieto päätyy poliisille asti. Pienillä paikkakunnilla sosiaalinen paine on suuri ja ilmiantamisen kynnys siten korkea.

Pantasusi Millan ja sen puolison vuonna 2003 tapahtuneita salakaatoja tutkinut Raahen poliisin rikosylikonstaapeli Heikki Porkka kommentoi tapausta näin:

"Ihmiset ovat pidättyväisiä. Tämä ei ole ensimmäinen kerta kun eläimiin kohdistuneista rikoksista vaietaan. Metsästäjät ja kyläyhteisöt pitävät yhtä ja vaikenemisen laki vallitsee tässä asiassa. Paikallisissa ravintoloissa on rehvasteltu aiheella. Täällä tunteet ovat sudenvastaisia."

Salakaadot seis -kampanjaan mukaan pyydetty henkilö perustelee kieltäytymistään näin:

"Kokemuksesta tiedän tilanteen olevan sellainen että monikaan metsästäjä joka seuran jäseneksi on maaseudulla päässyt ei halua leimautua "porukassa" esim. oman pesän likaajaksi. Näin siinä herkästi käy vaikka kuinka keskustelisi asialinjalla. Se ns. asialinja on vain joillekin varsin rajallinen käsite, eli jos näkemykset poikkeavat tosi metsämiesten linjasta niin leimataan äkkiä hihhuliksi. Harva harrastaja on halukas ja riittävän voimallinen laittaakseen itsensä tuleen siten että ehdoin tahdoin tekisi itsestään jatkuvan nälvinnän kohteen. Susien suhteen asenteet ovat pääsääntöisesti sellaisia ainakin puheissa että kaikkia hukan näköisiä otuksia ammutaan tilaisuuden tullen suolille jolloin ne piiloutuvat ja kuolevat sinne."

Mikä hiertää ihmisen ja suden välejä?

Useat intiaaniheimot pitivät sutta totemieläimenään, monen shamaanin voimaeläin oli susi ja pelätty sotapäällikkö Tšingis-kaani uskoi polveutuvansa sudesta. Miksi monien ihaillema ja palvoma eläin muuttui aikojen kuluessa vihatuksi henkipatoksi?

Yksinkertaistaen voisi sanoa, että suden kunnioittaminen lakkasi kun siirryttiin maanviljelyskulttuuriin. Niin kauan kuin ihmiset saivat elantonsa metsästä-mällä ja keräilemällä, susi oli arvostettu metsästyssaalis ja kunnioitusta herättävä peto, mutta kun ihminen alkoi kasvattaa karjaa, ei suden taholta ollut odotettavissa enää mitään positiivista.

Susi on laajoilla alueilla liikkuva, isokokoinen koiran villi sukulainen ja peto, joka käyttää erilaisia saaliseläimiä sen mukaan, mitä on tarjolla. Juuri näistä ominaispiirteistä johtuvat ristiriidat ihmisen ja suden välillä. Suurena petoeläimenä susi jo näyttääkin pelottavalta. Se kykenee ryhmässä

saalistaessaan tappamaan täysikasvuisen, monisatakiloisen hirven. Lampaat ja naudat ovat siten sille sopivan kokoista riistaa. Lisäksi susi oli etenkin pula-aikoina hirvestäjälle ikävä kilpailija, joka saattoi estää saamasta paistia pataan. Ja kuten kotikoiramme, susi on eläin, joka vartioi ja puolustaa revyiriään.

Usein susikeskustelussa törmää kysymykseen susien tarpeellisuudesta. Hedelmällisen keskustelun käyminen tuossa tilanteessa ei useinkaan onnistu, vaikka vastaus sinänsä onkin helppo. Sudella tulisi olla samanlainen oikeus elää maassamme kuin millä tahansa muulla alkuperäisluontoon kuuluvalla lajilla.

Susi söi Punahilkkan isoäidin

Koira-, kotieläin- ja jopa ihmisvahingot ovat antaneet sudelle huonon maineen. Pahaksi onneksi susi on saanut kärsiä myös siitä riippumattomista luuloista ja peloista. Vielä nykypäivänkin totuus ja taru sekoittuvat ihmisten mielissä merkilleiseksi vyyhdiksi, jonka koko koostumusta ei välttämättä itsekään ymmärrä tai tunnista.

Menneinä vuosisatoina ihmisset olivat totisinta totta koko Euroopassa – ainakin ihmisten mielissä. Noitavainojen yhteydessä myös epäiltyjä ihmisiä poltettiin rovioilla joukoittain, viimeinen niinkin myöhään kuin 1700-luvulla. Paikoitellen oikeidenkin susien massiivisia jahteja perusteltiin suojakeinona ihmisiä vastaan.

Tutkimusten mukaan lapset yhdistävät eläinsattujen hahmojen ominaisuudet todellisiin eläimiin. Niinpä Isot Pahat Sudet antavat lapsille rakennusaineita, jotka vaikuttavat heidän käsityksiinsä oikeista hukista. Tuore esimerkki suden roolista ilkeänä tappajana löytyy elokuvasta Niko – lentäjän poika. Suteen liittyy myös useita sananlaskuja, joissa sen uskotaan alhaisuutta ja julmuutta korostetaan (mm. 'Ihminen on ihmiselle susi', 'Hukka

perii', 'Siitä tuli susi', ja 'Susi lammasten vaatteissa').

Myös hyvää tarkoittanut susilla pelottelu, jolla yritettiin aikoinaan estää lasten eksyminen metsään, on saanut yhä uudet sukupolvet tuntemaan kauhua metsäneläimiä kohtaan. Pelot juurtuvat mieliin ja siirtyvät usein lasten vartuttua aikuisiksi puolihuolimattomasti sukupolvelta toiselle.

Suden aiheuttamat ihmisvahingot harvinaisia

Suurena petoeläimenä susi saattaa aiheuttaa ihmiselle vaaratilanteita, mutta kokoonsa nähden se on tehnyt ihmiselle suhteellisen vähän vahinkoa. Suomalainen susi on ihmisarka.

Tuoreimmat tapaukset, joissa susi on hyökännyt ihmisen kimppuun, tunnetaan 1800-luvulta. Silloin susien uhreina arvioidaan menehtyneen yhteensä 77–78 ihmistä. Lehdistön ansiosta parhaiten tiedossa ovat säilyneet tapahtumat Varsinais-Suomessa: Turun seudulla todennäköisesti vain kaksi sutta aiheutti 22 lapsen kuoleman vuosina 1879–1882. Lounaisen Suomen lisäksi ihmisiä joutui uhreiksi ainakin Käkisalmen, Kivennavalla ja Tampereen seudulla.

Näiden poikkeuksellisesti käyttäytyneiden susien alkuperästä, terveydentilasta tai lajipuhtaudesta on säilynyt vain vähäisiä tietoja. 1800-luvulla saattoi esiintyä susia, jotka olivat menettäneet ihmisarkuutensa silloisen pyynti- ja tapporahakäytännön takia. Sudet oli helpointa pyytää kesällä pentuina ja pitää tarhassa talveen asti. Talvella kaadetuista susista sai kaksinkertaisen tapporahan, ja lisäksi talviturkki oli kesäturkkia arvokkaampi. Näistä tarhoista karkasi toisinaan ihmiseen tottuneita susia. Myös vähiin metsästetty hirvikanta vaikeutti suden ravinnonsaantia ja houkutteli ihmisen läheisyyteen. Lisäksi raivotautiin eli rabieksen sairastuneet sudet aiheuttivat ihmisten kuolemia.

Susi syntipukkina

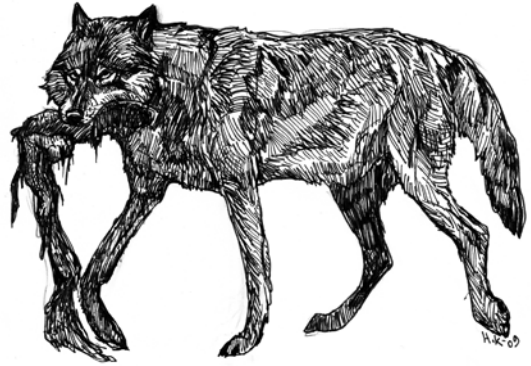
Susi on kiistatta aiheuttanut ihmisvahinkoja, mutta sen tiliin on laitettu myös sellaisia ikäviä tihutöitä, joihin se on ollut syytön. Jos joku katosi jälkiä jättämättä, arveltiin susien ilman muuta syöneen onnettoman uhrin. Myös murhia ja itsemurhia on peitelty tekemällä sudesta syntipukki. Ennen nykyaikaista kuolemansyyn tutkimusta on lisäksi ollut melkoisen mahdotonta aina sanoa, ovatko eläimet tappaneet uhrin vai ovatko ne vain syöneet sitä kuoleman jälkeen.

Näissä asioissa miesmuisti on myös harvinaisen pitkä. Suden 1700- ja 1800-luvuilla aiheuttamia todellisia tai kuviteltuja kuolemantapauksia muistellaan vieläkin. Perimätietoa muista noin kaukaisista asioista ei juuri enää elä, ehkä sotakertomuksia lukuun ottamatta.

Susipelko ja elämänlaatu

Suuret pedot herättävät huolestuneisuutta omasta ja omaisten turvallisuudesta, ja pelko saattaa rajoittaa elämää. Vaatimuksia susien määrän vähentämisestä on toisinaan perusteltu sillä, että susien aiheuttama vaara ja pelko huonontavat susialueiden ihmisten elämänlaatua. Pelko voi estää menemästä iltaisin pimeällä ulos, tai aiheuttaa ylimääräistä huolta marja- ja sienireissuilla sekä muutoin metsissä liikuttaessa. Toisinaan susialueiden kunnat ovat katsooneet tarpeelliseksi järjestää lapsille koulukyytejä lyhyemmillekin matkoille petopelon vuoksi. Tästä on aiheutunut kunnille lisäkustannuksia.

Normaalisti susi kuitenkin pelkää ihmistä, eikä nykyajan ihmisellä ei ole kokemusta suden vaarallisuudesta ihmistä kohtaan. Pelko susia kohtaan voi olla osin periytyvää, osin tietämättömyyttä ja pelkoa tuntematonta kohtaan, mutta osin se on ympäristön esimerkin voimalla opittua. Lehdistön sensaatiohakuisten tarinoiden perusteella muodostuu helposti vää-

ristynyt kuva sudesta. Hirven tai koiran tappaminen on usein tuomittu epänormaaliksi ja vaaralliseksi käyttäytymiseksi. Tietylnaista luonnosta vieraantumista kuvastaa se, että nykypäivänä sanomalehdet ovat uutisoineet hyvinkin myötälävään sävyyn sen, jos susi on saanut saalis- ta: ”Verenhimoinen susi raateli hirven.”

Ne tekijät, jotka saattoivat altistaa ihmisvahingoille 1800-luvulla, ovat kaikki tänä päivänä toisin. Suden ravintotilanne on erinomainen, eritoten hirviä ja valkohäntäkauriita on ainakin teillä liikkujien ja metsänomistajien mukaan jopa aivan liikaa. Rabies on saatu maassamme hyvin kuriin, ja rokotesyöttien maastoon kylväminen estää taudin uudelleen leviämistä. Lisäksi vahinkoja ehkäistään tappamalla ihmisasutuksen laitamilla toistuvasti oleilevat sudet sekä maastossa tavatut koira-sudet mahdollisimman nopeasti. Koira-susien pitämistä lemmikkinä tai työeläimenä pitäisi kuitenkin valvoa nykyistä tiukemmin.

Niinpä todennäköisyys sille, että meitä luontaisesti karttava susi kävisi ihmisen kimppuun, on paljon pienempi kuin usein kuvitellaan. Ihminen ei ole sudelle luontainen saaliituksen kohde. Suhteellisuudentajullekin olisi kysyntää. Esimerkiksi hirvikolarit, mehiläiset ja ampiäiset aiheuttavat ihmiselle moninker- taisen kuolemanriskin suteen verrattuna. Myös koiran hyökkäyksen seurauksena on menehtynyt ainakin kymmenen suoma- laista vuosien 1998–2006 aikana.

Kenenkään pelkoa ei pidä väheksyä, se on pelkääjälle totisinta totta. Pelkoihin voi kuitenkin vaikuttaa ja olisikin tärkeää, että lisäämällä oikeaa tietoa voitaisiin päästä eroon epärealistisista pelon aiheista. Susi ei mitä suurimmalla todennäköisyydellä tule hakemaan lasta koulun pihalta väli- tunnilla, eikä se vaani liiterin takana odo- tellen ilta-askareille navettaan menevää emäntää. Todellisiin huoliin pohjautuva pelkokin on liennytettävissä estämällä kotieläin- ja koiravahingot ennalta.

Porot, lampaat ja naudat pikaruokana

Kielteiset asenteet sutta kohtaan juontavat usein juurensa poro- ja kotieläinvahinkoi- hin. Tuotantoeläimistä poroon kohdistuu eniten suurpetojen aiheuttamia vahinkoja. Vapaasti tuntureilla ja metsissä laidun- tavia poroja on käytännössä lähes mah- dotonta suojella saaliitukselta. Poroja on paljon, eivätkä ne ole yhtä voimakkaita ja ketteriä kuin villit peurat. Sudet tappavat muutamia satoja poroja vuosittain, mistä aiheutuu poroelinkeinonharjoittajille mer- kittäviä taloudellisia menetyksiä.

Suomessa lammäs- ja karjatalous perustuu pitkälti kesäiseen laiduntami- seen. Lampaat ja nautakarja laiduntavat kevyesti aidatuilla laitumilla, jotka voivat olla laaja- alaisia ja sijaita kaukanakin pihapiiristä. Aitoja ei ole yleensä suunniteltu pidättelemään suurikokoisia peto- eläimiä.

Sudelle aidan sisäpuolella olevat kotieläimet edustavat mitä tahansa saalista. Sudella ei ole keinoja tehdä eroa villin ja ihmisen kasvattaman saaliseläimen välille, vaan se hyödyntää mahdollisuuden pyytää helppoa riistaa sellaisen tarjoutuessa. Ihmisen jalostamat eläimet ovat etäännyneet villeistä esi-isistään, ja koska ihmisen kasvattamalla lampaila ja naudoilla ei ole ollut tarvetta suojautumiskeinoille petoja vastaan, niistä on tullut kesyjä ja kömpelöitä. Erityisesti kokemattomille, vanhuuden heikentämille tai sairaille susille ne tarjoavat houkuttelevan vaihtoehdon.

Suurin osa susien aiheuttamista kotieläinvahingoista kohdistuu lampaisiin, vaikka nautojakin joutuu suden saaliiksi silloin tällöin. Lammas on sudelle sopivan kokoinen saaliseläin, jonka taipumus kerääntyä ahdistettuna laumaksi ja lamaantua tekee siitä helpon uhrin. Lammavahingoille on tyypillistä, että niitä sattuu harvakseltaan ja ennalta arvaamatta, mutta yksittäinen vahinko saattaa olla taloudellisesti hyvinkin suuri.

Helppo saalis voi villiinnyttää saalistan varastoon. Tämä on sopeutuma luonnon epävarmoihin olosuhteisiin, eivätkä pedot tapa turhaan. Syötävää on kerätävä silloin, kun sitä on tarjolla, eikä sitä yleensä ole luonnossa suurina määrinä helposti saatavilla. Usein ihminen kuitenkin puuttuu tähän suden luomaan ruokavarastoon. Susi tulee yleensä häirityksi melko pian, jolloin se ei pysty hyödyntämään kovinkaan paljon saaliistaan.

Metsästys- ja pihakoirat vaarassa

Suden suuhun joutuu Suomessa vuosittain 20–40 koira. Itä-Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan susi vie noin puolet koirista metsästyksen yhteydessä ja loput pihapiiristä. Tilastot kuitenkin kertovat, että rotukohtaisesti susien aiheuttamia vahinkoja on sattunut eniten suomennystykorville ja suomenajokoirille. Tämä viestii paitsi näiden rotujen yleisyydestä

myös siitä, että vahinkoriski on suurin metsästyskäytössä, jossa koira voi liikkua hyvinkin etäällä isännästä.

Susi on laumaeläin, joka puolustaa reviiriään ja kohtelee yleensä muita koiraeläimiä kilpailijoinaan. Susireviirille eksynyt koira edustaa siten sudelle uhkaa, kutsumatonta vierasta, joka on poistettava. On myös mahdollista, että susi näkee koiran saaliseläimenä, joka yksinäisenkin suden on helppo saada kiinni.

Harvoilla susien ja koirien kohtaamisilla on ollut silminnäkijöitä. Koira ja sudet voivat kohdata metsässä sattumalta, tai koira saattaa jäljittää suden tai toisinpäin. Koira voi houkutellessa villit serkkunsa paikalle myös haukunnallaan. Kohtaaminen ei kuitenkaan välttämättä johda hyökkäykseen, vaan koira ja sudet saattavat myös olla välittämättä toisistaan, paeta, tai jopa tervehtiä toisiaan.

Pihoista koiria vievät useimmiten yksin liikkuvat sudet. Kyseessä ovat yleensä keskenkasvuiset yksilöt, jotka ovat joko jostain syytä joutuneet ennenaikaisesti eroon laumastaan tai ovat juuri itsenäistymässä. Nälkäiselle, mutta vielä kokemattomalle nuorelle sudelle pihalle irralleen jätetty tai liekaan kytketty koira on helppo kohde.

Vaikka koiravahingot jäävätkin vuositasolla muutamisiin kymmeneen, on ongelma paikallisella tasolla merkittävä. Koiran menetyksen pelko on joillakin susialueilla jopa johtanut niiden perinteisen metsästyskäytön loppumiseen, vaikka metsästyksen on esimerkiksi Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa suosittu harrastus. Itä-Suomessa myös koirakokeiden järjestäminen on hankaloitunut, koska monet harrastajat eivät uskalla tuoda koiriaan riskialueille.

Metsästyskoiravahingoista puhuttaessa kannattaa kuitenkin muistaa, että maastossa koirille tapahtuu huomattavan paljon myös muita vahinkoja. Koiria kuolee vuosittain metsästysonnettomuuksissa, hukkumalla ja jäämällä ajon yhteydessä auton alle. Susi ei siis ole metsästyskoiran ainoa uhka.

Vahinkojen laajuus vaihtelee

Suden aiheuttamien vahinkojen laajuus vaihtelee vuosittain ja on sidoksissa sekä susien että kotieläinten määrään. Suomessa suden tiliin laitetaan yli puolet kaikista petoeläinvahingoista.

Suden aiheuttamiin tai aiheuttamaksi luultuihin kotieläinvahinkoihin suhtaudutaan usein muita suurpetoja ankaremmin. Kuitenkin vuonna 2007 tehdyn tutkimuksen mukaan irti päästetyt metsästyskoirat aiheuttavat Keski-Suomessa yhtä paljon lammassvahinkoja kuin sudet. Ruotsalaisessa Grimsön tutkimuslaitoksessa samana vuonna tehdyn selvityksen mukaan suurpetojen niskoille vieritetystä kotieläinvahingoista jopa yli puoleen on löytynyt syyllinen muualta. Useimmiten tämä on ollut koira. Valtio ei korvaa koirien aiheuttamia vahinkoja.

Ihmisiin tarttuvat taudit

Sudet saattavat kantaa joitakin sairauksia, jotka voivat tarttua myös ihmiseen. Rabies eli raivotauti on viruksen aiheuttama, sairastuneen eläimen pureman välityksellä leviävä keskushermostosairaus, joka voi tarttua lähes kaikkiin nisäkkäisiin. Suomen on katsottu olevan rabieksista vapaa maa vuodesta 1991, ja taudin leviämistä luonnonvaraisten eläinten mukana Virosta tai Venäjältä estetään syöttirokotteilla. Ihmiseen rabies tarttuu useimmiten koirasta, joka on saanut tartunnan ulkomailla

Rabieksen ohella eräät suden kantamat loiset voivat tarttua ihmiseen ja aiheuttaa vakavan sairastumisen. Ekinokokit (*Echinococcus*) ovat pieniä heisimatoja, jotka käyttävät pääisäntänään petoeläintä ja väli-isäntänään tämän ravinnoksi soveltuva kasvisyöjäeläintä. Suomessa itärajan läheisyydessä esiintyvä hirviekinokokki käyttää sutta ja joskus koiraakin pääisäntänään. Tartuntariski arvioidaan kuitenkin maassamme erittäin pieneksi. Myös

pääasiassa ketun kantama myyräekinokokki saattaa joskus käyttää sutta isäntänään. Tätä lajia esiintyy muun muassa Tanskassa, Virossa ja Venäjällä, mutta Suomessa sitä ei ole koskaan tavattu.

Miten rinnakkainelo suden kanssa olisi mahdollista?

Suomessa ei ole niin laajoja erämaita, että sudet voitaisiin jollakin keinolla rajata elämään kaukana ihmisasutuksesta. Se ei olisi myöskään kovin luonnollinen ratkaisu, sillä tavoitteena tulisi tietenkin olla mahdollisimman suuren monimuotoisuuden säilyttäminen kaikissa metsissämme. Susi ei myöskään vaadi koskemattomia aarniometsiä elääkseen niin kuin niin monet muut uhanalaiset lajimme, päinvastoin se seurailee hirviä mielellään taimikoille.

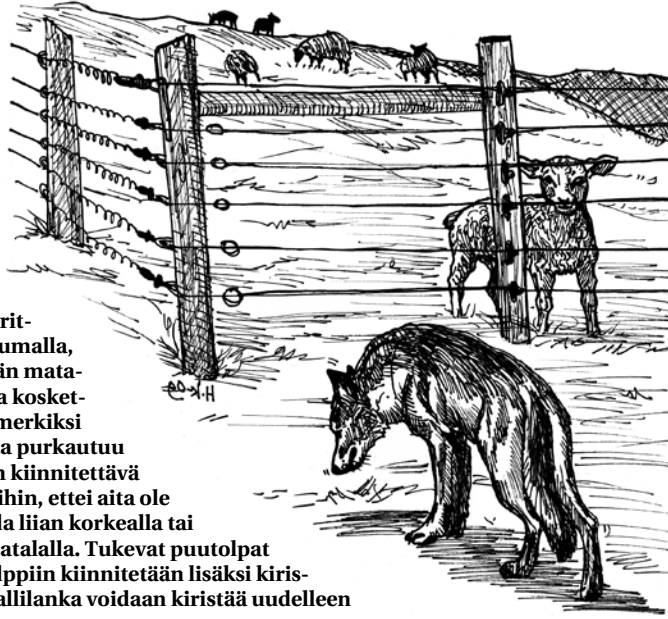
Sudet pyrkivät mahdollisuuksiensa rajoissa välttämään ihmisasutusta ja liikennöityjä teitä ja ylipäätään karttamaan ihmistä. Tiheämmin asutetuilla seuduilla kohtaamisilta ei voi kuitenkaan kokonaan välttyä, ja olisi syytä muistaa myös se, ettei jonkun pihan tai tien poikki oikaiseminen vielä tee sudesta häirikköä. Suden kanssa voi kuitenkin oppia elämään – joskin se edellyttää molemminpuolista sopeutumista.

Vahinkojen ennaltaehkäiseminen tärkeää

Rauhanomaisen rinnakkaiselon kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että susivahinkoja pyritään ehkäisemään ennalta sen sijaan, että keskitytään korjailemaan niiden seurauksia. Vahinkojen ennaltaehkäisyllä tehdään kotieläinten tavoittelu vaikeammaksi ja vaarallisemmaksi, ja näin vältetään se, että susi oppisi käyttämään ihmisen kasvattamia eläimiä helppona saaliina. Vaikka susi tavallisesti väistääkin ihmisasutusta, ovat sudet yksilöitä

TOIMIVA SUSIAITA

Toimivimmassa susiaidassa on viisi metallilankaa ja kaksi kuitunauhua päällekkäin. Kuitunauha erottuu maastossa metallia paremmin, ja sitä käytännöllä estetään esimerkiksi hirviä juoksemasta aitaa päin vahingossa. Ylimmän langan tulee olla yli metrin korkeudella ja alimman noin 15 cm maasta. Susi yrittää aidoista läpi ensisijassa kaivautumalla, joten alin lanka tulee laittaa riittävän matalalle. Aitalangat eivät tietenkään saa kosketa mistään kohdasta maata tai esimerkiksi puun oksaa, koska silloin sähkövirta purkautuu pois aidasta. Aitaa pystytettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota maaston muotoihin, ettei aita ole esimerkiksi ojan tai notkon kohdalla liian korkealla tai toisaalta vaikkapa rinteessä liian matalalla. Tukevat puutolpat pitävät aidan paikoillaan. Kulmatolppiin kiinnitetään lisäksi kiristimet, jotta vähitellen löystyvä metallilanka voidaan kiristää uudelleen sopivan tiukaksi.

ja saattavat joissain tapauksissa oppia hyödyntämään ihmisen tarjoamia ravinto-mahdollisuuksia. Vaihtelu susiyskilöiden välillä onkin suurta: poronhoitoalueen ulkopuolella katsotaan 10–20 prosenttia susista aiheuttaa jopa 80 prosenttia kaikista vahingoista.

Vahinkojen ehkäisemiseksi on kehitetty monia toimivia menetelmiä, mutta suojatoimet kotieläinten turvaamiseksi ovat usein täysin riittämättömiä. Eläimet saataan jättää laiduntamaan valvomatta jopa viikkokausiksi ilman minkäänlaista petosuojaa. Laiminlyönti ei aina ole tahallista, vaan saattaa johtua esimerkiksi siitä, ettei seudulla ole totuttu susien läsnäoloon. Usein menetelmien aiheuttamat lisäkustannukset ja ylimääräinen vaiva ovat synnä niiden puuttumiseen, joskus usko niiden tehoon. Joskus taas ison pahan suden metsästäminen on yksinkertaisesti houkuttelevampi vaihtoehto.

Susiaita suojaa pedoilta

Kun halutaan ehkäistä susien liikkuminen ihmisasutuksen liepeillä, on tärkeää sulkea kaikki ravinnoiksi kelpaava pois niiden ulottuvilta. Tällä tarkoitetaan kotieläinten lisäksi muun muassa talous- ja teurasjätteitä.

Sudet saadaan pidettyä poissa laiduntavien eläinten kimpusta sähköistetyllä susiaidalla, josta on turvaa myös muiden petojen varalta. Susiaitaan johdetaan voimakas sähkövirta, joka ei ole eläimille vaarallisen suuri, mutta kuitenkin tuntuvasti tavallista paimenpoikajärjestelmää vahvempi. Tavallinen, sähköistetty karjaita ei siis ole sama asia kuin susiaita. Sähkövirran suuruuden lisäksi erona on sähköä johtavien lankojen määrä sekä se, että susiaita tehdään enemmän maaston muotoja myötäileväksi. Suomeen on rakennettu viime vuosina muutamia

kymmeniä susiaitoja, ja kokemukset niistä ovat olleet positiivisia.

Aina laidunten suojaaminen susiaidalla ei ole käytännöllistä tai edes mahdollista. Tällöin kotieläimille voidaan rakentaa laitumen sisälle pienempi sähköinen aitaus tai umpinainen katos, johon eläimet siirretään yön ajaksi. Tämä lisää hoitotyötä, mutta pienentää merkittävästi muita kustannuksia.

Väliaikaisena ja nopeana ratkaisuna voidaan käyttää sähköistettyä nailonverkkoaitaa. Muualla maailmassa on käytetty menestyksekkäästi ensiapuna myös metsästäjille tuttua lippusiiamaa tavallisen aidan lisänä.

Laumanvartijakoira pitää sudet loitolla

Laumanvartijakoiria on käytetty suurpevohinkojen ehkäisemiseksi jo yli tuhat vuotta. Niiden käyttö on edelleen monissa maissa yleistä ja jopa nousussa. Suomessa laumanvartijakoirien työkäytöstä ei ole pitkää kokemusta, myönteisiä kokemuksia kylläkin. Aiheesta parhaillaan tutkimusta tekevän Teet Otsavelin tavoitteena on löytää Suomen olosuhteisiin sopivat laumanvartijakoirien käyttötavat.

Laumanvartijakoiran työskentely perustuu siihen, että se leimautuu jo pentuna eläimiin, joita sen halutaan vartioivan. Koiran täytyy myös omaksua suojeltava laidunalue reviiiriseen ja tietää, mitä vastaan sen tulee aluetta puolustaa. Susisuoja perustuu ensisijaisesti suuren ja voimakkaan koiran läsnäolon pelottavuuteen, ja tavoitteena onkin, että kaikki osapuolet selviävät mahdollisista kohtaamisista ehjin nahoin. Laumanvartijakoirien onnistunut käyttö lisää turvallisuuden tunnetta vähentämällä sekä vahinkouhkaa kotieläimille että ihmisten susipelkoa.

Koiravahingot minimoitava

Koiran menettäminen on siinä mielessä kenties ikävin susivahinko, että koira on

monelle kuin perheenjäsen. Koiran kuoleman aiheuttamat tunteet purkautuvat ymmärrettävästi usein vihana sutta kohtaan. Kaikkien osapuolten kannalta olisi siis parasta, jos koiravahingot saataisiin minimoitua.

Pihakoiran turvaksi tulisi susialueella rakentaa tukeva teräsverkkoaitaus, ellei sitä oteta yöksi sisään. Tällä yksinkertaisella keinolla pystytään torjumaan susivahinkoja tehokkaasti. Koiraa ei missään tapauksessa saisi jättää yöksi yksin pihalle irralleen saati liekaan. Susi saa pakenevan koiran aina halutessaan kiinni, eikä juoksunarussa oleva eläin edes voi juosta.

Metsästyskoirien osalta vahinkojen torjunta onkin jo monimutkaisempaa. Syksyllä 2005 oli koekäytössä koirien sähköinen turvaliivi, joka toimii tavallisilla paristoilla ja antaa koiraa mahdollisesti purevalle sudelle voimakkaan sähköiskun. Tuote vaatii vielä lisäkehittelyä, samoin kuin vastaavanlainen pippuriliivi. Myös erilaisten hajusteiden ja kulkusten käytön vaikutuksia tutkitaan. Tällaiset kokeilut saattavat tulevaisuudessa pelastaa monen koiran hengen, ja vastaavien menetelmien kehittämiseen tulisikin panostaa aiempaa enemmän.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen susipuhelinpalvelusta on joinakin vuosina saanut tietoa pannoitettujen susien liikkeistä. Metsästys voidaan siten suunnata alueille, joilla suden kohtamisen riski on sillä hetkellä pienempi. Palvelun hyöty on kuitenkin rajallinen, sillä tutkimussusia on vain muutamia. Susipuhelinpalvelua on tuettu maa- ja metsätalousministeriön varoista, mutta pantaseurannan lisääminen vaatisi lisärahoitusta susitutkimukselle. Tämä olisi toki muutenkin perusteltua – antaahan tutkimus jatkuvasti uutta tietoa susien käyttäytymisestä ja tarjoaa sitä kautta mahdollisia ratkaisuja ongelmiin.

Niillä alueilla, joilla susipuhelinpalvelu ei ole käytössä, voidaan aiottu metsästysalue tutkia etukäteen suden jälkien löytä-

miseksi. Mikäli tuoreita jälkiä löytyy, on parasta vaihtaa paikkaa ennen koiran irti päästämistä.

Myös muilla yksinkertaisilla metsästyskäytäntöihin liittyvillä ratkaisuilla voidaan pienentää vahinkoriskiä. Koiraa ei tule pitää tarpeettomasti irti ja se on syytä ottaa kiinni mahdollisimman pian ajon jälkeen. Koiralla voidaan myös käyttää tutkapantaa, jonka avulla sen paikantaminen onnistuu nopeasti. Mikäli samana päivänä on tarkoitus ampua useampia eläimiä, tulisi ensimmäisen jahdin jälkeen siirtyä riittävän kauas seuraavaa ajoa varten. Näin varmistetaan se, ettei susi ole jo valmiiksi koiran lähellä uuden ajon alkaessa.

Tukea ennaltaehkäisyyn

Susivahinkojen ennaltaehkäisyä on tuettu valtion varoista. Vuonna 2005 maa- ja metsätalousministeriö osoitti 800 000 euroa harkinnanvaraiseen petovahinkojen ennaltaehkäisyyn ja tutkimushankkeisiin. Susiaitamateriaalia on ollut tarjolla kysynnän mukaan. Ministeriö ei kuitenkaan rahoita aidan pystytyksestä aiheutuvia kuluja, vaikka susiainan rakentaminen on työlästä ja vaatii yleensä talkoo- tai palkkatyövoimaa. Luonto-Liiton susiryhmä ja eräät muut järjestöt ovat osallistuneet susiaitojen rakentamiseen vapaaehtoisvoimin, mutta näin ei kyetä auttamaan läheskään kaikkia halukkaita. Petoaitojen rakentamisen ei tulisiakaan olla kansaslaisjärjestöjen aktiivisuuden varassa, vaan valtion on tarjottava siihen riittävät resurssit.

Päävastuu susivahinkojen torjumisesta sekä siihen liittyvästä materiaalien hankinnasta ja neuvonnasta on Metsästäjäin keskusjärjestöllä ja alueellisilla riistanhoitopiireillä. Alueelliset erot vastuun hoitamisessa ovat kuitenkin vielä suuria.

Panostaminen susivahinkojen ennaltaehkäisyyn vaatii uudenlaista asennoitumista. Käytettävissä olevista menetelmistä tulee tiedottaa tehokkaammin, ja lisäksi tarvitaan uusia luovia ratkaisuja. Myös jul-

kisten varojen painopistettä tulee muuttaa susivahinkojen korvaamisesta niiden ennaltaehkäisyyn.

Parannuksia vahingonkorvausjärjestelmään

Vahinkojen minimoinnista huolimatta menetyksiä tulee aina tapahtumaan – esimerkiksi porovahinkojen ennalta estäminen on erittäin vaikeaa. Tämän vuoksi on tärkeää, että käytössä on toimiva vahingonkorvausjärjestelmä.

Vanha korvausjärjestelmä herätti paljon vastustusta, sillä osa suurpetojen aiheuttamista tappioista jäi korvausten ulkopuolelle. Joulukuussa 2009 voimaan astuvan uuden riistavahinkolain myötä

KESKEISIMMÄT ASIAT SUDENSUOJELUN EDISTÄMISESSÄ JUURI NYT:

Susivahinkojen ennaltaehkäisy:

- metsästyskoirien suojaaminen
- susiaitojen rakentamisen tehostaminen

Salametsästyksen saaminen kuriin:

- valvonnan tehostaminen
- rangaistusten koventaminen
- ilmiantamisen kynnyksen madaltaminen

Susivihan ja -pelon vähentäminen:

- oikean tiedonlevittäminen turhan pelon vähentämiseksi
- susien sietokyvyn lisääminen

Susikannanhoidon käytännön toteutuksen saaminen kestäväälle pohjalle:

- pyynnin kohdistaminen oikeasti toistuvia vahinkoja aiheuttaviin yksilöihin
- laumojen säilyttäminen ehjinä
- susien uusille alueille leviämisen mahdollistaminen (myös Skandinavian puolelle)
- eri intressitahojen kuuleminen pyyntilupia myönnettäessä

paljon kritisoitu 250 euron omavastuu vihdoin poistuu. Petoeläinten aiheuttamat vahingot korvataan tästedes hakijalle täysimääräisinä, mikäli vahinkojen yhteenlaskettu määrä ylittää 170 euroa kalenteri-vuotta kohti.

Uusi laki tuo toivottuja muutoksia myös porovahinkojen korvausjärjestelmään. Paliskunnille maksetaan jatkossa tietyn laskentakaaavan mukaan määräytyvä korvaus poronvasojen hävikkiriskistä. Suurpetojen viemien vasojen raatoja ei tarvitse enää löytää hyvityksen saamiseksi, vaan poronomistajille maksetaan korvaus vahinkoriskin suuruuden perusteella. Kadoksiin jääneitä aikuisia poroja ei kuitenkaan lain pohjalta korvata, ja järjestelmää tulisikin laajentaa koskemaan myös täysikasvuisia poroja. Toinen lain tuoma uudistus koskee poikkeuksellisen suuria porovahinkoja. Niistä kärsiville paliskunnille maksetaan löydettyjen porojen osalta normaali korvaus kaksinkertaisena.

Poistopyynti on viimeinen keino

Suden satunnainen vierailu taajama-alueella tai haja-asutusalueella asuvan ihmisen pihapiirissä ei ole häiriökäyttäytymistä. Mikäli jokin susiyksilö tai lauma kuitenkin erikoistuu koirien tai kotieläinten syömiseen, se tai ne on syytä poistaa eli käytännössä ampua. Näin estetään asenteiden kärjistymistä kaikkia susia kohtaan ja saadaan jatkuvat vahingot loppumaan. Susien ampumisen pitäisi kuitenkin olla vasta viimeinen ratkaisu,

ensisijassa vahinkoja tulisi koittaa kaikin käytössä olevin keinoin estää ennalta.

Susilaumojen valikoimaton ja monesti laitton häirintä ja hajottaminen sen sijaan saattaa vain lisätä ongelmia. Usein pyritään tuhoamaan laumaa johtavat sudet, jolloin nuoremmat sudet jäävät oman onnensa nojaan. Juuri nämä kokemattomat, saalistustaidoiltaan puutteelliset yksilöt aiheuttavat usein kotieläinvahinkoja.

Jos jollekin sudelle myönnetään kaatolupa, on ehdottomasti varmistettava, että jahdin kohteena on oikea yksilö. Mikäli tarkoituksena on ampua koko lauma, pitäisi jahti aloittaa nuorista yksilöistä. Johtajapari ei ahdistettunakaan jätä revii-riään ja on siten helpommin löydettävissä myöhemminkin, kun taas nuoret yksilöt voivat yksin jäädessään harhaila pitkien matkojen päähän.

Sudet – Suomen matkailuvaltti?

Jos paikkakunnalla liikkuu susia, osaa kuka tahansa luetella niiden kielteiset vaikutukset. Useinkaan ei sen sijaan muisteta pohtia sitä, mitä myönteisiä seurauksia susien läsnäolosta voisi alueelle koitua.

Susissa on runsaasti matkailullista potentiaalia, jota Suomessa on toistaiseksi hyödynnetty erittäin vähän. Suden ympärille kannattaisi rohkeasti luoda uusia matkailutuotteita, etenkin kun luontomatkailu on kaiken aikaa kasvava talouden ala.

Luonto-Liiton susiryhmä on monena talvena järjestänyt susiihitoja, tapah-tumia, joissa hiihdellään suurpetojen jäljillä. Hiihdot ovat kiinnostaneet ihmisiä laajalti, ja osallistujia on tullut ulkomailta asti. Susiryhmän hiihtotapahtuma ei ole mikään oikea matkailutuote, mutta samoista aineksista voi sellaisen rakentaa.

Matkailuyrittäjän järjestämällä elämys-hiihdolla turistit majoittuvat mukavasti hotelliin tai korkeatasoisiin mökkeihin. Matkan hintaan kuuluvat laadukkaat ateriat majoituskohteessa sekä tunnelmalliset eväshetket maastossa. Matkailuyrittäjä apulaisineen on varmistanut ennalta, että suhteellisen lyhyen hiihtolenkin varrelta löytyy suden ja miksei muidenkin mielenkiintoisten eläinten jälkiä. Tarvittaessa opastettava ryhmä kuljetetaan ensin autolla sellaiseen paikkaan, josta jäljille on helppo päästä. Maastossa opas apulaisineen hiihtää edellä avaten turisteille latua. Jälkien seuraamisen ja valokuvaamisen jälkeen ryhmälle maistuu taas ruoka ja sauna majoituskohteessa. Tällaisten matkojen työllistävä vaikutus ja taloudellinen hyöty jakaantuvat huomattavasti laajemmalle kuin vain yhden matkailuyrittäjän osaksi.

Hieman vaikeammin toteutettava, mutta kenties mahdollinen matkailuidea on ulvontaretkien järjestäminen. Paras

ajankohta tähän olisi loppukesä ja alkusyksy, jolloin suden pennut opettelevat ulvomaan ja lauma on siinä mielessä aktiivinen. Oleellista niin tässä kuin muissakin vaihtoehdoissa on tietenkin se, ettei susia häiritä. Samoin on tärkeää, että toiminnalla on paikallisten asukkaiden hyväksyntä.

Kuvauspaikkojen järjestäminen ulkomaisille luontokuvaajille on jo nykyisellään toimivaa bisnestä. Susien saaminen valmiille piilokokuille ei ole niin helppoa kuin vaikkapa karhun, mutta sekin voi onnistua.

Suden näkeminen luonnossa on vaikeaa, mutta osalle luontomatkailijoista riittää matkailulliseksi vetonaulaksi jo se, että retki-alueella on ”aitoa luontoa” luonnonvaraisine eläimineen. Eläimiä ei siis tarvitse nähdä, eikä välttämättä niiden jälkiäkään löytää retken aikana. Elämykseksi voi riittää pelkkä tieto villien susien läheisyydestä.

Pohjois-Amerikassa susiturismi on suuren luokan liiketoimintaa susikeskukseen ja helikopterilla tehtyine tähystyslentoineen. Paikoittain matkailun volyymi ja toteutustavat ovat siellä jo sen verran yliamuvia, että eläinten rauha ja erämaan ekologinen hyödyntäminen ovat kyseenalaistuneet.

Kuhmossa avattiin kesällä 2005 suurpetotietokeskus Petola, joka tarjoaa matkailijoille tietoa kaikista suurpedoistamme. Etupäässä hienojen kuvien avulla toteutettu perusnäyttely on hyvä kohde luokkaretkeläisten tai keiden tahansa matkailijoiden ohjelmiaan.

Sudet ovat luonnollisesti myös monen eläintarhan ja eläinpuiston vetonauvoja. Suomessa niitä on Ähtärin ja Ranuan eläinpuistoissa. Lähin eläintarha, jossa susia voi nähdä, löytyy Tukholman Skansenilta. Eläinpuistoilla on varmasti oma koulutuksellinen ja elämyksellinen merkityksensä, mutta suden hyödyntämisen voisi jatkossa toivoa perustuvan ennen muuta vapaiden susien viehätysvoimaan.

Susi ja susiryhmä – monipuolinen harrastus

Susi herättää voimakkaita tunteita. Hukka kiehtoo ja kiinnostaa, onhan se maassamme harvinainen ja suojeltu eläin. Susi nähdään myös villin ja alkuperäisen luonnon ylväänä symbolina. Harva on kuitenkaan nähnyt sutta luonnossa – missä ehkä osittain piileekin sen kiinnostavuuden syy. Vai kiehtooko tämä älykäs eläin meitä kenties siksi, että sen elämä muistuttaa sosiaalisuudessaan ja perhekeskisyydessään omaamme?

Kun susiin liittyvä toiminta kiinnostaa

Susi on koiran villi sukulainen, ja moni kiinnostuuikin sudesta juuri koiraharrastuksen kautta. Suomessa toimii muutamia suden suojelua edistäviä järjestöjä ja yhdistyksiä. Yksi näistä on Luonto-Liiton susiryhmä, joka tarjoaa monipuolista toimintaa suden suojelusta ja ekologiasta kiinnostuneille nuorille ja vähän vanhemmillekin.

Susiryhmä järjestää muun muassa retkiä, kurseja ja varankeruutempauksia, kuten tukikeikkoja ja kakkukestejä. Ryhmä ottaa aktiivisesti kantaa yhteiskunnalliseen petokeskusteluun ja on myös kampanjoinut susien salametsästystä vastaan. Susiryhmä tarjoaa suden ystäville paitsi kanavan monipuoliseen osallistumiseen, myös mahdollisuuden tavata samanhenkisiä ihmisiä ja kartuttaa kansalaisvaikutamisen taitoja.

Suden jäljillä

Leveillä metsäsuksilla hiihtäminen asian-tuntevien oppaiden johdolla on mukavaa. Kevättalven hanget ovat kantavia, ja jos hyvä tuuri käy, aurinko paistaa ja kohottaa tunnelmaa. Susiryhmä on jo usean vuoden ajan järjestänyt jälkihiihtoja Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja ulkomaillekin.

Mukana on ollut kaikenikäisiä sudesta kiinnostuneita luonnonharrastajia eri puolelta Suomea. Hiihdoilla on usein onnistuttu näkemään suden jälkiä ja niitä on välillä seurattu haaskallekin asti – menemättä kuitenkaan liian lähelle, jotta sudet uskaltaisivat vielä palata ruokailemaan. Suden jälkien lisäksi hiihdoilla on tarkkailtu myös muiden metsäneläinten jättämiä lumijälkiä. Illalla maistuu lämmin ruoka, ja sauna kruunaa päivän.

Vauhti hiihdoilla on inhimillinen. Ei tarvitse pelätä, että muutaman vuoden hiihtotauko olisi este leppoisaalle, yleensä pitkän viikonlopun mittaiselle hiihtoreisulle.

Konkreettista sudensuojelutyötä

Susiryhmä on ollut useaan otteeseen mukana susiaitatalkoissa rakentamassa petoaitoja kotieläinten suojaksi. Aitojen rakentaminen on käytännönläheistä sudensuojelutyötä ja käy myös kuntoilusta. Toisinaan susiaitatalkoot ovat leirien kaltaisia tapahtumia, joissa on mahdollisuus saada tuntuma myös paikalliseen petokeskusteluun. Susiaitoja on rakennettu Pohjois- ja Etelä-Karjalassa, Keski-Suomessa, Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla – eli alueilla, missä susia liikkuu. Petovahinkoja ehkäisemällä suojellaan paitsi kotieläimiä pedoilta, myös susia ihmisten vainolta.

Ympäristökasvatusta ja asenneilmapiirin parantamista

Susiryhmä panostaa emojärjestönsä tavoin ympäristökasvatukseen. Tarkoituksena on lisätä susitietämystä, herättää asiallista keskustelua ja vaikuttaa asenteisiin.

Susiryhmä on kouluttanut viikonlopun mittaisilla kursseilla niin kutsuttuja petolähettäjiä, jotka ovat kiertäneet yläkouluissa ja lukioissa pitämässä susiaiheisiä oppitunteja. Kouluvierailut on suunnattu

paikkakunnille, joilla on tehty susihavaintoja. Vuorovaikutteisten oppituntien tarkoituksena on oikean tiedon jakaminen ja mahdollisen susipelon vähentäminen. Lisäksi on pohdittu yhdessä, kuinka susien ja ihmisten välinen rinnakkaiselo olisi mahdollista.

Suteen liittyvää ympäristökasvatusta on toteutettu myös susidraaman avulla. Draaman kautta pyritään ymmärtämään suden maailmaa paitsi keskustelemalla, myös eläytymällä itse suden rooliin. Suden maailmaan heittäytyminen on hauskaa ja draaman toteuttaminen ryhmän ja vetäjän kanssa innostavaa. Susidraamaa voi tehdä niin lasten ja nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Susilauman elämästä kertovaan Suden silmin -draamaohjelmaan voi tutustua susiryhmän nettisivuilla.

Lisäksi susiryhmä on järjestänyt lapsille ja nuorille suunnattuja leirejä, joilla on perehdytty suden lisäksi myös muihin suurpetoihin, erityisesti karhuihin. Kuhmossa järjestetyillä leireillä on vietetty karhukojussa öitä ja jopa nähty oikeita otsoja.

Yhteiskunnallista vaikuttamista

Politiikka saattaa kuulostaa kuivalta, mutta sitäkin susiryhmän toiminta toisinaan on – susipolitiikkaa. Ryhmän aktiivit kirjoittavat tiedotteita, laativat kannanottoja ja ottavat osaa yhteiskunnalliseen petokeskusteluun. Vaikka susipolitiikka vaikuttaakin haastavalta, se on oiva tapa oppia yhteiskunnan rakenteista. Sitkeys myös palkitaan. Susiryhmä on saavuttanut aktiivisella toiminnallaan sellaisen aseman, että sen näkemystä usein kysytään suteen liittyviä päätöksiä tehtäessä.

Tule mukaan!

Kynnys tulla mukaan susiryhmän toimintaan on matala. Susiryhmäläisten ei tarvitse olla asiantuntijoita, sillä ryhmän mukana oppii. Susitietoa saa myös susiryhmän omasta tiedotuslehdessä, Suden Ajasta, jossa kerrotaan ajankohtaisista suteen ja muihinkin suurpetoihin liittyvistä asioista.

Tervetuloa mukaan kokoontumisiin, retkille ja aitatalkoisiin!

susiryhma@luontoliitto.fi
www.luontoliitto.fi/susiryhma

Lue lisää sudesta:

Internetissä:

www.luontoliitto.fi/susiryhma
www.salakaadotseis.fi
www.suurpedot.fi
www.tunturisusi.com
www.wildlynx.suntuubi.com
www.de5stora.com
www.viltskadecenter.com
www.lioncrusher.com
www.wolfsongalaska.org
www.wolfpark.org

Kirjoissa:

Jukka Bisi & Sami Kurki: Susipuhetta Suomessa, 2005.
Jim Brandenburg: Veljemme susi – unohdettu lupaus, 1993.
Magnus Elander & Staffan Widstrand: De Fem Stora, 2002.
Barry Holstun Lopez: Of Wolves and Men, 1979.
Antero Järvinen: Ihmiset ja eläimet – humanistin eläinkirja , 2000.
Kaarina Kauhala: Koiran villit sukulaiset, 2000.
Veli Lyytikäinen, Hannu Luotonen, Ilari Uotila, Juho Kotanen, Timo J. Hokkanen: Pohjois-Karjalan suurpedot – Erämaisen luonnon ja ihmisen rinnakkaiseloa itäisimmässä Suomessa, 2004.
L. David Mech & Luigi Boitani: Wolves: Behaviour, Ecology and Conservation, 2003
Erkki Pulliainen & Lassi Rautiainen: Suurpetomme, 1999.
Maa- ja metsätalousministeriö: Suomen susikannan hoitosuunnitelma, 2005.
Lassi Rautiainen: Villi itä, 2007.
Leena Vilka: Susi luonnossa ja kulttuurissa, 2008.
WWF Suomi: Ahmojen salakaadot Suomessa, 2008.
Kaisa Hilska: Laumanvartijakoirat, 2008.
Outi Ratamäki: Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa, 2009.

Annankatu 26 A, 5. krs
00100 Helsinki
Puh. 09-6844420

toimisto@luontoliitto.fi
www.luontoliitto.fi

susiryhma@luontoliitto.fi
www.luontoliitto.fi/susiryhma

